

Скрипник Н.В., Бурак І.О.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету**ПОБУДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ АУДИТОРСЬКОГО ПРОЦЕСУ РОЗРАХУНКІВ**

Анотація. У статті розкрито сутність аудиторського процесу розрахунків підприємства. Досліджено теоретичні та практичні аспекти аудиторської перевірки розрахунків ділових партнерів. Запропоновано власну організаційну модель аудиторського процесу розрахунків з діловими партнерами. Розглянуто етапи аудиторської перевірки розрахунків з діловими партнерами. Проаналізована оцінка ризиків аудиторського процесу відповідно до запропонованої автором моделі аудиторської перевірки розрахунків з діловими партнерами. Наведено джерела аудиту ризикових зон під час здійснення розрахунків на підприємстві. Розглянуто сукупність процедур щодо виявлення специфічного ризику при проведенні аудиту розрахунків, що дає можливість сформулювати об'єктивний аудиторський висновок.

Ключові слова: аудит, заборгованість, партнерські відносини, аудиторський ризик, ділове партнерство підприємств.

Skrypnyk Nataliia, Burak Inna

Chernivtsi Trade and Economic Institute
of the Kyiv National Trade and Economic University**CONSTRUCTION OF ORGANIZATIONAL MODEL
OF PUBLIC ACCOUNTANT PROCESS OF SETTLING**

Summary. Essence of public accountant process of settling of enterprise is exposed in the article. Reasonably, that essence of organization of public accountant process it follows to examine from position of the stages of his introduction to the enterprise. The theoretical and practical aspects of public accountant verification of settling of business partners are investigational. The own organizational model of public accountant process of settling offers with business partners. The stages of public accountant verification of settling are considered with business partners. The analysed estimation of risks of public accountant process is in accordance with an offer an author model of public accountant verification of settling with business partners. Attention is concentrated on the estimation of risk zones – the most vulnerable areas of book-keeping and administrative account, that are characterized the high level of probability of origin of errors or twisting of data, that can have an influence on the reflection of sums and opening of information, that is contained in accounting of trade enterprise. Risk zones are estimated for determination of character, time and volume of further public accountant procedures necessary for the receipt of sufficient and acceptable public accountant evidences. A basic task to the audit of risk zones of trade enterprise is an exposure of presence or absence of unusual or unright represented facts and results of economic activity, that determine the areas of potential risk and need the special attention of public accountant. Investigational one of important risk zones, on that it follows to turn the special attention during realization of audit of settling, it is an observance of principle of circumspection for the purpose the evaluation of account receivable. Sources over of audit of risk zones are brought during realization of settling of enterprise. Totality of procedures is considered in relation to the exposure of specific risk during realization of audit of settling, that gives an opportunity to form an objective public accountant conclusion.

Keywords: audit, debt, partner relations, public accountant risk, business partnership of enterprises.

Постановка проблеми. На прикладі зарубіжного досвіду можна пересвідчитись, що успішний розвиток ринкової економіки будь-якої країни неможливий без існування аудиту.

Аудит замовляють не тільки суб'єкти господарювання, для яких відповідно до законодавства проведення аудиту є обов'язковим, але й інші юридичні та фізичні особи. За даними досліджень [1, с. 152] кількість замовлень з аудиту торговельними підприємствами займає друге місце після промислових підприємств, що свідчить про зацікавленість цих галузей щодо реального стану як своєї звітності загалом, так і окремих ділянок господарювання зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження та розвиток аудиту розрахунків зробили відомі українські та зарубіжні вчені: А. Балабаниць, С. Бардаш, М. Білуха, Ф. Бутинець, В. Варнавський, Д. Гейдж, О. Гребешкова, Я. Гордон, Г. Давидов, С. Карделл, Д. Корчунов, Ф. Котлер, Г. Махо-

ва, Є. Мних, О. Петрик, В. Рядська, Н. Струк, П. Темпорал, М. Фрідманн, Н. Чухрай, В. Шевчук, О. Шерстюк та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну сукупність проведених досліджень, на сьогодні лишається низка питань у сфері аудиту розрахунків з діловими партнерами, які потребують дослідження. Так, зокрема, досі не має єдиного підходу до визначення стадій (етапів) аудиторського процесу, хоча це питання має як важливе теоретичне, так і практичне значення.

Мета статті. Головна мета цієї статті полягає у визначенні стадій аудиторського процесу розрахунків з діловими партнерами торговельних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Аудиторський процес – це сукупність взаємопов'язаних етапів, процедур та прийомів, що виконуються аудиторами в процесі здійснення ними професійної діяльності.

Професор Білуха М.Т. розкриває сутність аудиторського процесу через призму організаційних, методичних і технічних прийомів, що здійснюються за допомогою певних аудиторських процедур [2, с. 63].

Професор Рудницький В.С. вважає такий підхід не зовсім повним і навіть трохи однобічним. На його думку, аудиторський процес слід розглядати одночасно як статичний – стадії (етапи) аудиту – так і динамічний процес – засоби праці, предмети праці і сама праця [3, с. 174].

Засіб праці – це знаряддя (інструмент), за допомогою якого аудитор впливає на предмет праці. Під час аудиторського процесу засобами праці виступають методичні прийоми, що використовує аудитор. При цьому аналіз економічної літератури показав, що на сьогоднішній день виділяють загальнонаукові та спеціальні прийоми аудиту. До загальнонаукових прийомів відносять: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, абстрагування, конкретизація, класифікація тощо. Тоді як до спеціальних прийомів аудиту належать: інвентаризація, контрольні обміри, технологічний контроль, експертиза, експеримент, анкетування спостереження, опитування, підтвердження, підрахунок, аналітичний огляд тощо [3, с. 112].

Предметом праці у даному випадку виступає те, на що спрямовані дії аудитора [3, с. 174].

Вважаємо, сутність організації аудиторського процесу слід все-таки розглядати з позиції етапів його впровадження на підприємстві.

В літературі виділяють, як правило, три етапи аудиторської перевірки: підготовчий, основний та заключний, а пропонується виокремлення додаткового підетапу на підготовчому етапі, який зосереджується виключно на ризиках та їх впливі на подальшу програму аудиторської перевірки.

Враховуючи практику проведення аудиту на торговельних підприємствах, пропонуємо власну організаційну модель аудиторського процесу розрахунків з діловими партнерами.

1) Підготовчий етап. При цьому окремо виділяємо перший рівень підготовки аудиторського процесу та другий рівень, що на нашу думку, надасть можливість команді аудиторів якомога детальніше виявити всі можливі недоліки в організації та здійсненні розрахунків з діловими партнерами на торговельних підприємствах. На основі проведених попередніх аналітичних процедур у аудиторів з'явиться можливість визначення раціонального та детального плану аудиторської перевірки розрахунків з діловими партнерами, що також дуже важливо в процесі аудиторського процесу.

Так, на першому рівні підготовчого етапу аудиторами вивчаються особливості розрахункової дисципліни торговельного підприємства, умови встановлення, існування, майбутньої перспективи або призупинення розрахункових відносин з діловими партнерами, групи ділових партнерів, особливості розрахунків в межах кожної із визначених груп, зміни у структурному співвідношенні вітчизняних та зарубіжних ділових партнерів, зміни у функціонуванні бухгалтерського обліку розрахунків, ефективність своєчасності виконання договірних зобов'язань діловими партнерами, сутність та елементи облікової політики, органі-

зація аудиту на підприємстві, труднощі в його проведенні. Аудитор повинен мати достатній рівень знань про галузь торгівлі і особливості здійснення розрахунків з діловими партнерами на торговельних підприємствах безпосередньо, що дасть йому змогу визначити саме ті групи ділових партнерів та відповідні розрахункові операції з ними, що, на його погляд, мають суттєвий вплив на фінансову інформацію. Слід також встановити рівень довіри до даних внутрішнього контролю, викласти у плані та програмі характер, терміни і глибину аудиторських процедур.

Другий рівень підготовчого етапу зосереджується в основному на оцінці ризикових зон – найбільш вразливі ділянки бухгалтерського та управлінського обліку, які характеризуються високим рівнем ймовірності виникнення помилок чи перекручення даних, що можуть мати вплив на відображення сум і розкриття інформації, що містяться у звітності торговельного підприємства.

Під час ідентифікації та оцінки ризикових зон аудитор:

- ідентифікує ризикові зони шляхом отримання інформації про торговельне підприємство та його середовище, включаючи доречні заходи контролю, які стосуються ризиків, а також через аналіз класів операцій, залишків на рахунках і розкриття інформації у фінансовій звітності;

- оцінює ідентифіковані ризикові зони та встановлює, чи мають вони опосередкований чи більш всеохоплюючий вплив на фінансову звітність в цілому;

- пов'яже ризикові зони і, враховуючи заходи контролю, розробляє план тестування;

- досліджує ймовірність викривлення, включаючи можливість численних викривлень.

Ризикові зони оцінюються для визначення характеру, часу та обсягу подальших аудиторських процедур, необхідних для отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів. Аудитори використовують різні підходи для досягнення мети оцінки ризикових зон. Наприклад, аудитор може використати модель, яка відображає взаємозв'язок між компонентами аудиторського ризику мовою математики з метою досягнення прийнятного рівня ризику невиявлення. Деякі аудитори вважають таку модель корисною під час планування аудиторських процедур.

Оцінка ризиків на даному етапі аудиторського процесу відповідно до запропонованої автором моделі процесу аудиторської перевірки розрахунків з діловими партнерами зводиться до виконання аудитором наступних дій:

- 1) подання запитів до управлінського персоналу та інших працівників торговельного підприємства, які, на думку аудитора, можуть мати інформацію, яка може допомогти при ідентифікації ризиків суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або викривлення (запити до персоналу внутрішнього аудиту щодо процедур внутрішнього аудиту; запити до працівників, які займаються обробкою або реєстрацією розрахункових операцій щодо прийнятності вибору і застосування облікової політики; запити до відділу реалізації щодо тенденцій реалізації та контрактних домовленостей з клієнтами);

- 2) проведення аналітичних процедур, які допомагають аудитору ідентифікувати існування

незвичайних розрахункових операцій, сум, тенденцій, про які аудитор не знав і які можуть по-тербувати детальної аудиторської перевірки;

3) спостереження та перевірка – включає спостереження за господарськими операціями торговельного підприємства, їх документальним відображенням в обліку; перевірку звітів проміжної та річної фінансової звітності; спостереження та перевірка збутових та прийомних приміщень торговельного підприємства.

Основним завданням аудиту ризикових зон торговельного підприємства є виявлення наявності або відсутності незвичайних або невірно відображених фактів і результатів господарської діяльності, що визначають області потенційного ризику та потребують особливої уваги аудитора. При цьому аудитор повинен отримати необхідні докази, що свідчать про зони потенційного ризику торговельного підприємства.

Джерелом аудиту ризикових зон є відповідні розшифровки до фінансової звітності, бухгалтерські реєстри, первинні документи, внутрішні й зовнішні управлінські звіти й інші дані, необхідні для аудиторської перевірки.

До ризикових зон під час аудиту розрахунків з діловими партнерами варто віднести:

1) рахунки обліку, для яких характерна поява в них ненавмисних спотворень;

2) рахунки обліку, в яких висока ймовірність появи навмисних викривлень внаслідок використання їх для вчинення фінансових зловживань;

3) наявність господарських операцій, бухгалтерське оформлення яких може бути засноване повністю або частково на суб'єктивній думці виконавців;

4) наявність господарських операцій, порядок правильного оформлення яких неоднозначно трактується чинним законодавством;

5) наявність рідкісних, незвичайних, нестандартних господарських операцій;

6) ділянки обліку, що містять суттєві коригування на кінець року.

Однією з важливих ризикових зон, на яку слід звернути особливу увагу під час проведення аудиту розрахунків, є дотримання принципу обачності на предмет оцінювання дебіторської заборгованості. Вибір методики оцінювання дебіторської заборгованості визначається метою, яку ставить перед собою торговельне підприємство. Різноманітність методик і зумовлює відповідну зону потенційного ризику під час аудиторської перевірки. Тому аудитор передусім повинен перевірити, по-перше, реальність існування, по-друге, правильність відображення та, по-третє, достовірну оцінку дебіторської заборгованості торговельного підприємства.

Оцінювання дебіторської заборгованості є важливим моментом для відображення її в балансі торговельного підприємства, тому аудитор повинен встановити правильність її визначення і відображення реальних сум на рахунках, у відомостях бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності.

2) Основний етап: обробка даних, аудиторські процедури. Здійснення безпосередніх аудиторських процедур, перевірок, реалізація основних моментів аудиторської програми. Основний етап – найвагоміший в усьому циклі аудиторської перевірки і на нього відводиться найбільше часу в плані перевірки.

3) Заключний етап – полягає у зведенні отриманих даних, їх оцінці, аналізі та підготовці на їх основі аудиторського звіту. І хоча це останній етап аудиторської перевірки, але він доволі значущий, адже саме уніфікована інформація даного етапу є результатом всього аудиту і її закінчення цікавить насамперед замовників аудиту.

Висновки і пропозиції. Аудит розрахунків з діловими партнерами хоча і об'ємна, проте дуже важлива ділянка аудиторського процесу, а отже потребує належної уваги на всіх етапах його реалізації. Запропонована автором організаційну модель аудиту розрахунків з діловими партнерами, на нашу думку, найбільш детально розкриває сутність організації аудиту на підготовчому, основному та заключному етапах.

Список літератури:

1. Редько А.Ю., Редько Е.А. Методы и процедуры в аудиторской практике : [практ. гособ.]. Київ : НЦУА, 2011. 33 с.
2. Білуха М.Т. Курс аудиту. Київ : Вища школа : Т-во «Знання», 1998. 573 с.
3. Савченко В.Я. Аудит. 2-ге вид. Київ : КНЕУ, 2006. 328 с.
4. Бурак І.О. Аудит розрахунків з діловими партнерами на підприємствах торгівлі: методичні аспекти. *Вісн. Чернів. торг.-екон. ін.-ту.* 2012. Вип. I(45). С. 344–350.
5. Скрипник Н.В., Скрипник М.Є. Роль та місце управлінського обліку в системі управління підприємством. *Вісн. Чернів. торг.-екон. ін.-ту.* 2011. Вип. 4. С. 364–368.

References:

1. Red'ko, A.Yu. (2011). *Metody i procedury v auditorskoj praktike* [Methods and procedures are in public accountant practice]. Kyiv. (in Ukrainian)
2. Biluxa, M.T. (1998). *Kurs audytu* [Course of audit]. Kyiv: Vyshha shkola: T-vo «Znannya». (in Ukrainian)
3. Savchenko, V.Ya. (2006). *Audyt* [Audit]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
4. Burak, I.O. (2012). *Audyt rozrakhunkiv z dilovymy partneramy na pidpryyemstvax torgivli: metodychni aspekty* [Audit of calculations with business partners on the enterprises of trade : methodical aspects]. *Visn. Cherniv. torg.-ekon. in.-tu*, vol. I(45), pp. 344–350.
5. Skrypnyk, N.V., & Skrypnyk, M.Ye. (2011). *Rol ta misce upravlinskogo obliku v systemi upravlinnya pidpryyemstvom* [A role and place of administrative account are in control system by an enterprise]. *Visn. Cherniv. torg.-ekon. in.-tu*, vol. 4, pp. 364–368.